

SECTION XXI. PSYCHOLOGIE ET PSYCHIATRIE

DOI 10.36074/logos-01.10.2021.v2.09

ГНУЧКІСТЬ МИСЛЕННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА

Дерев'янка Ганна Сергіївна

магістрант 2-го року навчання
спеціальність 053 «Психологія»

*ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет ім. К.Д. Ушинського»*

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

Головська Ірина Георгіївна

Кандидат психологічних наук,

доцент кафедри теорії та методики практичної психології

*ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет ім. К.Д. Ушинського»*

УКРАЇНА

В умовах сучасної пандемії сфери послуг в області психології розширюється, зростає потреба в отриманні психологічної допомоги та розширюється і спектр психологічних проблем, тому все більш актуальною є проблема якості професійної підготовки практичного психолога. У зв'язку із збільшенням потреби в психологічних кадрах, розширенням мережі їх навчання, стають актуальними проблеми, пов'язані з вивченням специфіки професії психолога, а також дослідженням його особистісних особливостей.

Особливості та виклики сучасної епохи вимагають виховання особистості професіонала, яка самостійно орієнтується в великій кількості частіше протилежної інформації, в постійних змінах оточуючого середовища, що відбуваються в природі і суспільстві, що володіє цілісним баченням взаємозалежності різномірних процесів, вміє нестандартно розглядати теоретичні та практичні проблеми. Можливість ефективного вирішення творчих завдань, здатністю побачити парадоксальні властивості звичайних об'єктів, виходити за рамки звичних, але вже віджилих уявлень має гнучке, недогматичне мислення.

Дослідження гнучкості мислення зачіпалося в контексті розробки проблем *творчості та здібностей* (Дж.Гілфорд (1965), П.Торренс (1964), М.К.Акімова (1993), А. В. Брушлінській (1983), Л. А. Венгер (1973, 1974), Н.Е.Веракса (1990), В.Н.Дружинін (1999), О.М.Дьяченко (1981), Е.С.Жукова (2000), Н.С.Лейтес (1971), І.А.Майданнік (1997), Е.В.Муссалітіна (2001), Н.Н.Лодд'яков (1977), І.Л.Семенов (1992), М.С.Семілеткіна (1995), Н.В.Хазратова (1994), Н.І.Чернецкая (2002) та ін.

Відомі дослідження, в яких вивчені деякі *особливості гнучкості мислення, її прояви* (О.Н. Гарнець, Дж. Гілфорд, З.І. Калмикова, Н.А. Менчинська,

С. Рубенович, К. Шайе та ін.), *взаємозв'язок з творчими можливостями суб'єкта* (Д.Б. Богоявленська, Я.А. Пономарьов, Г.С. Сухобская, Е.Торренс та ін) *взаємозв'язок гнучкості з розвитком інтелектуальних здібностей дітей* (Г.П. Антонова, А.В. Запорожець, Е.Н. Кабанова-Меллер, Ж. Піаже, М.М. Поддьяков та ін.). Однак робіт, присвячених психологічній сутності, механізмам, закономірностям розвитку та формування гнучкості мислення психологів до теперішнього часу немає. Тому нам представляються найбільш важливими для вивчення питання, пов'язані зі значенням гнучкості мислення для розвитку особистості та професійної діяльності психолога, з місцем і роллю досліджуваного поняття в системі професійно важливих якостей фахівця а також, визначенням наявності або відсутності зв'язку гнучкості мислення з психологічним складом розуму – невід'ємною складовою успішної професійної діяльності психолога. Віще викладене обумовило мету нашого дослідження – визначити особливості взаємозв'язку гнучкості мислення та психологічний склад розуму.

Об'єкт дослідження є гнучкість мислення та склад розуму.

Предметом дослідження - вплив гнучкості мислення на психологічний склад розуму майбутніх психологів.

У нашому розумінні, психологічний склад розуму - це комплекс якостей і проявів психічний пізнавальних процесів, необхідних для успішної продуктивної роботи психолога, важливим аспектом якого є проникливість, прагнення до розуміння принципів людської поведінки. Саме він визначає ступінь, в якій індивідуум цікавиться і реагує на внутрішні потреби, мотиви і переживання інших людей. Люди, що володіють психологічним складом розуму проникливі і сприйнятливі до нових ідей, розуміють почуття інших людей, добре розбираються в людях, але не обов'язково співпереживають їм. Вони успішні в навчанні завдяки хорошим інтелектуальним і мовним здібностям, високим рівнем креативності.

Аналіз підходів до вивчення гнучкості мислення показав, що в психологічній науці та практиці накопичений великий масив відомостей, які потребують переосмислення та інтеграції з метою представлення гнучкості мислення як цілісного особистісного утворення психолога. Гнучкість, в нашій роботі, як складова лабільності, - це рухливість розумових процесів, а також якість розуму, що проявляється в: швидко діючій здатності вивчати і розуміти явища різного роду; умінні знаходити якісні подібності та відмінності за допомогою аналізу; прагненні до пошуку нових власних шляхів вирішення поставлених завдань; легкому оперуванні матеріалом і його успішній і продуктивній адаптації до нових умов; в ефективному практичному застосуванні теоретичної основи питання; у високій адаптивності. Таким чином, добре сформована гнучкість говорить про адаптабельність індивідуального мислення і соціальної поведінки. Людей, які володіють гнучкістю розуму, характеризує ряд позитивних якостей: гарна уява, спонтанність, винахідливість, легка пристосовність до змін. Такі особи відрізняються кмітливостю, люблять різноманітність, їх стомлює рутинна і повсякденність, але також безтурботні і недостатньо організовані. У міру розвитку і збагачення розумової діяльності, завдяки оволодінню великою кількістю розумових операцій, розширення використовуваних образів, понять, розвивати мову, розум людини досягає складні математичні, логічні, лінгвістичні абстракції - це і є прояв гнучкості мислення.

Для практичного опрацювання обраної проблеми було сплановане психологічне дослідження з метою, виявлення особливостей впливу гнучкості мислення на психічний склад розуму у майбутніх психологів яке проводилось на базі державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського». В ньому приймало участь 50 студентів.

Для дослідження гнучкості мислення, використовувались наступні методики: «Методика дослідження гнучкості мислення», Каліфорнійський психологічний опитувальник California Psychological Inventory (CPI), «Тип мислення» (в модифікації Г. Резапкіної), Опитувальник "Стилі мислення" (Р.Харрісон, Р.Бремсон).

Для дослідження психологічного складу розуму використовувався Каліфорнійський психологічний опитувальник California Psychological Inventory (CPI).

В результаті обробки та аналізу даних методики дослідження гнучкості мислення ми отримали наступні більшість випробовуваних показало високий рівень розвитку гнучкості мислення (42% вибірки). Низький рівень гнучкості мислення продемонструвало 28% вибірки. Це, на нашу думку не є гарним показником для студентів, які вже готуються приступити до професійної діяльності. На наш погляд, досить високі показники середнього рівня гнучкості говорять про те, що необхідно поставити роботу в напрямку подальшого формування гнучкості мислення для можливості вдосконалення своїх професійних навичок.

За результатами визначення стилю мислення, очевидно, що у більшості людей існують змішані варіанти стилів мислення, з переважанням в тій чи іншій мірі якогось одного. При цьому у кожної людини є один або два ведучих. Наукова психологія вважає, що для успішного здійснення професійної діяльності психологу важливо мати добре розвинене синтетичне і аналітичне мислення. Саме це поєднання в нашій роботі характеризує *сприятливий* рівень розвитку стилів мислення -28% вибірки . Достатній рівень розвитку відображає картина обов'язкової наявності в парі домінуючих стилів синтетичного стилю і будь-якого іншого з можливих - 48% студентів. Несприятливим для професії психолога є відсутність в парі домінуючих стилів обох важливих синтетичного та аналітичного стилів - 24% вибірки.

Каліфорнійський опитувальник дозволив продіагностувати одночасно і гнучкість і психологічний склад розуму:12% піддослідних, які показали дуже високий бал (вище 70Т), часто виглядають як неспокійні і мінливі, вони жадають хвилювань і нових ідей. Вони можуть знаходитися в замішанні і загальмованому стані, коли справа стосується рутини або нудьги. Вони креативні в художньому або естетичному сенсі, але при цьому можуть бути емоційно поверховими. 8% вибірки, які набрали показники в діапазоні нижче 30 Т - дуже низький бал, обережні і консервативні, ригідні і негнучкий, не схильні до ризику, чинять опір змінам і уперті.

Основна частина студентів, які показали високі бали (55-70Т), гнучкі, адаптивні, швидкі і здатні пристосовуватися до будь-яких змін. Вони люблять різноманітність. Це такий тип менеджера, який може пустити в хід будь-яку справу, але не завжди його буде налагоджувати. Цю категорію вибірки склали 48%. І, нарешті, обачні, практичні, наполегливі в реалізації планів, але не схильні шукати нові підходи; повільно пристосовуються до змін і відчувають себе некомфортно перед обличчям невизначеності, - це 32% студентів, які набрали низький бал (30-45т).

Також оптимальний і найбільш сприятливий для успішної професійної діяльності психолога - високий бал (55-70Т). Його продемонструвало більшість - 56% досліджуваних. Такі люди сприйнятливі і налаштовані на інших, добре розуміють людей. Вони не прагнуть перекладати на інших відповідальність. Вони відчувають себе комфортно, коли мають справу з абстрактними проблемами.

Низькі показники характеристик психологічного складу розуму, на жаль, також у значній кількості студентів - 38%. А це говорить про їх звичайну орієнтованість на завдання, переваги мати справу з реальними і конкретними проблемами, низький інтерес до динаміки як своєї власної поведінки, так і поведінки інших. Також, незважаючи на те, що вони і намагаються зрозуміти почуття і ставлення інших і намагаються позитивно на все реагувати, такі люди можуть сприймати вчинки за «номінальною ціною», не звертаючи уваги на важливі невербальні моменти спілкування, і, роблячи, тому, в результаті серйозні помилки в розумінні людей. Студенти, чиї бали виявилися в діапазоні дуже низьких (нижче 30Т), як правило, мислять конкретно і сприймають вчинки такими, якими вони є, вони не будуть «докопуватися» до суті, прагнути зрозуміти свої власні мотиви або мотиви інших. Вони не схильні зосереджуватися на соціальних нюансах і не дуже проникливі. Таких індивідів у нашій вибірці виявилось 8%.

Кореляційний аналіз показників емпіричного дослідження довів існування прямопропорційної залежності між гнучкістю мислення та психологічним складом розуму. Крім того, результати якісно – кількісного аналізу продіагностували середній рівень розвитку гнучкості мислення у студентів психологів, та оптимальний рівень розвитку психологічного складу розуму. Це означає, що серед студентів преуаляють сприйнятливі і налаштовані на інших, добре розуміючі людей, не прагнучі перекладати на інших відповідальність майбутні психологи, які відчувають себе комфортно, коли мають справу з абстрактними проблемами.

Таким чином психологічний склад розуму і гнучкість мислення зайняли нішу особистісних якостей в комплексі професійно важливих якостей. Особливо актуальними вони є на етапі роботи психологічного консультування, хоча, ми вважаємо, що ці необхідні якості - запорука успіху в будь-якому вигляді професійної діяльності, підкреслюючи їх першорядну значимість для успішної діяльності психолога.

Список використаних джерел:

- [1] Вебер Т., Войтович М., Гридковець Л., Гриценко Л., Кочубей В. & Царенко Л. (2018) *Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 2.* Київ (с.133)
- [2] Рибалка В.В. (2020) *Психологія і педагогіка у протидії пандемії COVID-19: Інтернет-посібник / за наук. ред. В.Г. Кременя.* Київ :243 с..Вилучено із https://dnmcps.com.ua/sites/default/files/2020-05/Інтернет_посібник_за%20ред%20ВГ%20Кременя_ПСИХОЛОГІЯ%20І%20ПЕДАГОГІКА%20У%20ПРОТИДІЇ%20ПАНДЕМІЇ%20COVID-19_%20укр%20ПДФ%2006.05.2020.pdf